

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Сологуб Т. В.

*методист навчально-методичного відділу забезпечення якості вищої
освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Поява Інтернету наприкінці XX століття ознаменувала кардинальні зміни у функціонуванні освіти як соціальної системи, а стрімке поширення глобальної мережі на початку XXI століття зумовило те, що сьогодні процеси навчання, виховання та соціалізації особистості відбуваються не просто за допомогою нових інструментів – інформаційно-комунікаційних технологій, а в абсолютно новому освітньому середовищі – в кіберпросторі.

Очевидно, що поява нового освітнього середовища, яким є Інтернет-простір, вимагає зміни педагогічного мислення і, відповідно, формування абсолютно нових освітніх функцій педагога та здобувачів освіти. Відтак, проблема професійної ідентичності педагога впродовж останніх десятиліть стала надзвичайно актуальною з позиції відкритості до трансформації функціональних стратегій сучасного педагога.

Проблема професійної ідентичності педагога в умовах виникнення нової інформаційно-комунікаційної освітньої парадигми є предметом особливої уваги науковців з другої половини XX століття. Поява нового типу суспільства в цей період вимагає не тільки впровадження інформаційних технологій в освіту, а й нової методологічної основи для всієї системи освіти, радикального оновлення її цілей і змісту, форм, методів і засобів навчання, а відтак, і переосмислення функції педагога у цьому процесі.

Виникнення поняття «ідентичність» та широкий аналіз цього феномену безпосередньо пов'язані з працями американського психолога Е. Еріксона (Erikson). Суттєвий доробок щодо розуміння феномену професійної ідентичності педагога зробили зарубіжні філософи освіти: Р. Мертон (Merton), Д. Белл (Bell), Пауло Фрейре (Freire), Карл Роджерс (Rogers) та інші.

Проблему професійної ідентичності педагога у своїх дослідженнях висвітлювали українські вчені І.Бех, Н. Антонова, А.Борисюк, С.Максименко, А.Мудрик, О.Романишина.

Окремий напрямок досліджень охоплює питання, спрямовані на вивчення процесу формування ідентичності майбутніх педагогів у контексті розвитку професійної самосвідомості, що представлені в роботах К. Гнатик [3]. Взаємозв'язок самосвідомості, професійної

орієнтації та ціннісних орієнтацій, роль самооцінки в процесі професійного самовизначення висвітлено в роботах Т.Клибанівської [4]. А.Брисюк розглядає професійну ідентичність педагога як інтегральне поняття, складовими якого є когнітивні, мотиваційні та ціннісні характеристики особистості, котрі забезпечують орієнтацію у світі професій, професійній спільноті та в соціальному оточенні [2].

Аналізуючи уживаність терміну «ідентифікація» у педагогічній, віковій та соціальній психології, виділимо три окремі наукові напрями його дослідження. Перший, представниками якого є І.Кузьміна включає дослідження, в яких ідентифікація розглядається як основоположний феномен, що забезпечує особистісний розвиток у процесі соціалізації та персоніфікації [5].

У рамках другого напрямку досліджень ідентифікація розглядається в контексті її значення у формуванні особистості з точки зору соціальної психології. Ці положення висвітлено в наукових працях В.Левченко, О.Макарової [6, 7]. Третій напрямок досліджень ідентифікації характеризується підвищеною увагою до мотивації. Зокрема, О.Романишина в дослідженнях ідентифікацію тлумачить як термін, що формує ряд поруч з емпатією, а емпатія характеризується ознаками ідентифікації [8].

Сучасний науково-педагогічний дискурс чітко демонструє складність уніфікації поняття «професійна ідентичність» через відсутність єдиної лінії розуміння. Різноманітність концептуальних підходів до цієї проблеми зумовлює розширення критеріїв її інтерпретації.

Аналіз науково-педагогічної літератури другої половини ХХ століття та початку ХХІ століття показує, що перехід до нової парадигми освіти здійснюється переважно з урахуванням можливостей комунікативної раціональності. У суспільстві особливе значення має робота з інформацією, що активізує роботу зі значеннями. Впровадження нової освітньої парадигми передбачає необхідність змін основних принципів організації діяльності: ефективна «знанцева» концепція навчання замінюється процесуальною «гуманістичною». Ця зміна суттєво впливає на професійну ідентичність педагога, головним показником якої в сучасних умовах є науково-дослідна та його публікаційна діяльність.

Теоретичною передумовою для розуміння науково-дослідницької та публікаційної діяльності, як ключових показників рівня професійної ідентичності педагог, є системне вивчення проблеми професійної ідентифікації в координатній системі культури.

Відзначаючи досягнення вчених щодо зазначеної проблеми, можна стверджувати, що в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, проблема професійної ідентичності, особливо її науково-дослідницький та публікаційний аспекти, залишається актуальною і потребує розширення досліджень на

міжнародному рівні з метою посилення порівняльних елементів та розробки загальних рекомендацій.

Однак, нова освітня парадигма немислима без посилання на творчу раціональність, що зумовлює перехід від проектування до формування інноваційного мислення, яке ґрунтується на відкритості до багатокритеріальних рішень, толерантності та моральної відповідальності за свої дії. Сучасний педагог повинен вміти використовувати проєктні технології, спрямовані на розвиток творчого потенціалу, на формування творчих здібностей як особистих, так і у здобувачів освіти. Використання проєктних технологій в освітніх стратегіях також обумовлено зміною сучасної парадигми освіти в аспекті особистого розуміння суб'єктивності, прагнення проникнути в суть розуміння людини.

Людина з новим інноваційним типом свідомості та мислення, здатна реалізовувати соціальні, культурні та технологічні програми майбутнього, формується насамперед у рамках освітньої системи. Розглядаючи зазначений феномен площині педагогіки Г. Троян вважає, що інноваційний процес розвивається як індивідуальні творчі наміри свідомості конкретного вчителя, зумовлені вирішенням соціально значущих завдань, і як процес засвоєння інноваційного педагогічного досвіду та його осмислення в педагогічній науковій традиції [9].

Таким чином, актуальність проблеми дослідження визначається в науково-теоретичному аспекті необхідністю критичного аналізу трансформації функцій педагога в процесі формування нової інформаційно-комунікаційної освітньої парадигми в контексті реформ різного масштабу і змісту, що відбуваються в різних країнах, з метою обґрунтування цілісних теоретичних знань і визначення їх місця в сучасній педагогіці; у соціальному та практичному аспекті – необхідністю окреслити місце та роль дослідницької компетентності в структурі професійної ідентичності педагога, обґрунтувавши необхідність створення конструктивних умов для наукової та публікаційної роботи вчителя.

Одним з найважливіших завдань є інтеграція різних поглядів на професійну ідентичність, а також синтез даних різних емпіричних досліджень міжнародного рівня в рамках комплексного підходу до цієї проблеми.

Література:

1. Андрушко Я. С. (2016) Психологічні захисти у структурі професійної ідентичності майбутнього працівника органів внутрішніх справ. Монографія. Львів. ЛьвДУВС. 276 с.
2. Брисюк А.С. (2007) До проблеми професійної ідентичності майбутнього фахівця. *Практична психологія та соціальна робота*. № 9. С. 63–68.

3. Гнатик К.Б. (2020) Структура професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5 «Педагогічні науки: реалії та перспективи»*. Вип. 73. Т. 1. С. 58–61
4. Клибанівська Т.М. (2020) Професійна ідентичність: теоретичний аспект. *Теорія і практика сучасної психології*. № 1. Т. 2. С. 52–56.
5. Кузьміна І.П. (2015) Структура професійної ідентичності майбутніх фахівців технічного профілю. *Технологія розвитку інтелекту*. Т. 1. Вип 9.
6. Левченко В.В. (2020) Психологічний супровід становлення професійної ідентичності особистості в умовах невизначеності. *Психологія особистості на сучасному ринку праці*. Монографія. Херсон. Олді-плюс. С. 168–180.
7. Макарова О.П. (2019) Професійна ідентичність: структура та особливості. *Теорія і практика сучасної психології*. № 3. Т. 1. С. 77–8
8. Романишина О.Я. (2015) Професійна ідентичність майбутніх учителів нематематичних спеціальностей: теорія і практика. Монографія. Тернопіль. «Вектор». 352 с.
9. Троян Г. В. (2018). Поняття професійної ідентичності майбутнього вчителя у вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних розвідках. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 51. С. 407–411.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-546-7-41>

ПІДГОТОВКА ДОКТОРА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНЬО-ТВОРЧИХ СТАНДАРТІВ

Товарницька І. О.

*аспірантка 2-го року навчання кафедри камерного ансамблю,
Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової
м. Одеса, Україна*

Щербакова О. К.

*творчий керівник та науковий консультант,
кандидат мистецтвознавства, професор
м. Одеса, Україна*

Впровадження освітньо-творчого рівня «доктор мистецтва» є відносно новим явищем для української вищої освіти, однак давно